

КОНЦЕРТНЕ ЖИТТЯ

Марія Макара

ВОКАЛЬНІ ТВОРИ МЕЧИСЛАВА ТА АДАМА СОЛТИСІВ

В червні 2015 року в залі ЛНМА ім. М. В. Лисенка відбувся ювілейний концерт присвячений 150-річчю Мечислава Солтиса та 125-річчю з дня народження Адама Солтиса, композиторів, педагогів, диригентів, громадських діячів, директорів консерваторії. В концерті прозвучали камерно-вокальні та інструментальні твори композиторів.

Мечислав Солтис (1863–1929) – композитор, диригент, педагог, музичний діяч. Закінчив філологічний факультет львівського університету, паралельно навчався в консерваторії ГМТ в класі К. Мікулі. З 1887 р. вивчав композицію в класах Ф. Кренна та Р. Гіршфельда у Відні, потім у К Сен-Санса та Е. Жігу в Парижі. Після повернення, присвятив себе педагогічній діяльності та організації навчального процесу. Одночасно займаючись концертною діяльністю як диригент, багато зробив для ознайомлення львів'ян з кращими зразками європейської симфонічної творчості від класики до сучасності. З 1899 р. стає директором консерваторії ГМТ та артистичним директором ГМТ. Автор 5 опер, 4 ораторій, 2 симфоній, 3 симфонічних поем, фортепіанного концерту, ряду камерних, фортепіанних, вокально-хорових творів.¹

Вокальна творчість Мечислава Солтиса в творчому доробку композитора посідає доволі скромне місце і налічує п'ять романсів: «О мій ангеле» слова Й. Крашевського (присвята М. Коханській), «Ти наче квітка» слова Г. Гайне, «Ти, скромна дівчино» слова Т. Слонєвського, «Maggiolata» слова Й. Нікоровича, «Провінційне оповідання» слова Т. Слонєвського. Романси були написані у першому періоді творчості (1887–1904), який був найбільш різноманітним в жанровому відношенні. Стиль пізнього романтизму пронизує всі солоспіви композитора, які являються цікавими зразками інтимної лірики. Темпи «Andante», «Lento» з певними додатками (*appassionato*, *affettuoso*, *melancolico*) допомагають виконавцям розкрити настрої твору, відтворити поетичний текст. В концерті виконано романси «О мій ангеле», «Ти скромна дівчино», «Maggiolata», а також арія Міхала з опери «Річпосполита Бабинська».

Романс «*О мій ангеле*» (*Andante appassionato*) – найбільш розгорнутий за формою (А-В-А1), починається з чотирьох широких акордів *agreggiato* після яких звучить мотив-звернення «О мій ангеле!», яке при повторенні наповнюється духовним змістом поєднання в житті і радощах. Музична фраза розвивається темпово і теситурно до кульмінації першого епізоду. Далі слідує середня частина

¹ Марія Ева Солтис. Мечислав Солтис Життя і діяльність. Творчість. – Львів: Ліга-Прес, 2013. с.9, 126–127.

на «*pp*» («Ти завжди зі мною, я завжди з тобою на землі, в небі і могилі»). Невелика розробка вичленованого «мотиву-звернення» в супроводі повертає до початкового епізоду.

Фортепіанний супровід, побудований на діалогах, збагачується та розвивається до кульмінації кожної строфи, Характерною є побудова фраз правої руки з третьої долі такту, що відповідає початковому мотиву вокальної партії.

Солоспів «*Tu, скромна дівчино*» (Andante) – романтичне освідчення встидливій дівчині, яка не повинна «вступати в бій з коханням», написаний в куплетно-варіаційній формі. Якщо в перших двох епізодах зберігається любовно-тужливе звертання до коханої, то останній епізод розвивається динамічно і темпово до кульмінації, остання фраза якої несподівано звучить в мажорі. Супровід романсу має самостійну партію, яка створює настроєве тло.

«*Maggiolata*» (Andante affettuoso) – романтична вокальна мініатюра (А-В-А) складається з двох строф поетичного тексту інтимної лірики. Середня восьми-тактна частина має темпове та динамічне наростання з кульмінацією на *allargando* в 6–8 тактах, яка плавно переходить до початкового епізоду. Лаконічний супровід, побудований на розкладених акордах в обох руках з інтонаціями «зітхання», частково дублює вокальну партію.

Вихідна арія Міхала, одного з головних героїв з опери «Річпосполита Бабинська», написана у ритмі полонезу з ліричною середньою частиною, що передає героїчні та ліричні риси характеру персонажу.

Адам Солтис (1890–1968) – композитор, педагог, диригент, музичний діяч, Заслужений діяч мистецтв УРСР (1953). Музичну освіту отримав в консерваторії ГМТ, потім берлінській Королівській вищій музичній школі (класи Р. Вольфа та Р. Канна) та в Королівській музичній академії в Шарлотенбурзі (клас Г. Шуманна). Одночасно проходив курс музикології в Берлінському Університеті, здобувши ступінь доктора музикології. У 1916–1918 рр. служив в австрійському війську. Після повернення до Львова став професором Консерваторії ПМТ, з 1929 р. – обрано артистичним директором ПМТ та його Консерваторії. На керівній посаді А. Солтис плідно працював над вдосконаленням навчального процесу, який започаткував його батько Мечислав Солтис. Був довший час диригентом оркестру та хорів ПМТ, директором, артистичним керівником та диригентом Львівської філармонії. З 1940 р. до часу смерті – професор ЛДК (класи композиції, диригування, теоретичних дисциплін). Автор балету, 2 симфоній, концерту для оркестру, концертних увертюр, симфонічних поем та сюїт, камерних творів для різних камерних ансамблів, фортепіанних, вокальних хорових творів, наукових праць та статей.²

Вокальна спадщина А. Солтиса налічує 10 романсів на слова поетів Г. Гофмансталя, Г. Гайне, Ф. Гегеля, Л. Штаффа, К. Вєжинського, М. Конопніцкої, Р. Тагора. Три романи та два терцети написані на народні слова. Романи на авторські тексти написані в період 1913–1925 рр.

За словами професора С. С. Павлишин: «В романах композитор висловлює свої інтимні почуття, у роки юності співзвучні з пізньоромантичними настроями

² Ева Марія Солтис Адам Солтис : монографія. – Львів: Ліґа-Прес, 2015. – С. 7–8, 139–141.

розчарування. У нечисленних і спорадичних зразках романсів можна прослідкувати зміни стилю і особливо досить послідовну лінію визрівання власного світогляду композитора».³

В концерті прозвучали романси «Напровесні», «Прихід», «Земля обітована», «Маки».

Романс «*Напровесні*» (слова Г. Гофмансталя) належить до ранніх творів композитора. «В ньому окреслені стильові риси, що виступлять і у нього і в подальших зразках цього жанру. Це, насамперед, вміння будувати форму і розвиток на спільності тематичного матеріалу, але без буквальних його повторень. « Найчастіше у нього виступає варійована строфічність або наскрізність. і в обох випадках вихідне мелодичне зерно зазнає трансформації від розспіву до речитативу і навпаки, а також тональної видозмінності».⁴ Музика твору натхненно відтворює поетичну картину легкого, весняного вітру, який принісши аромат з далеких країв, пролітає алеями парку, розганяє бліді тіні. Темп *Allegretto*, тридольний метр (6/8) безперервний арфоподібний рух шістнадцятими акомпанементу підсилюють легкість і «політність» вокальної фрази.

«Пригадую, що професор Солтис розповідав про те, що арфа приваблювала його ще в ранній творчості, його романс «Напровесні» і зараз з великим задоволенням виконують студенти класу арфи. Написаний він був для голосу з акомпанементом арфи (переклад тексту з польської мови на українську здійснив А. Кос-Анатольський)».⁵

Романс «*Прихід*» (слова Л. Штаффа) також належить до ранніх творів композитора. Романс написаний в наскрізній формі з використанням темпових змін (*meno mosso*, *allargando*, *con fuoco*, *adagio mesto*), багатих гармонічних альтерацій, модуляції в однойменний мінор Ліричний, вальсopodobний початок мелодії відтворює радість майбутньої зустрічі з коханою. Темповий, динамічний і теситурний розвиток вокальної партії приводить до загальної кульмінації твору, яка несподівано обривається в заключному епізоді (*adagio mesto*). Зміна фактури супроводу, лаконізм викладу, ремінісценція першої фрази вокальної партії у сповільненому темпі повертає до « днів розлуки в облуді, яких ніколи не буде». Супровід романсу гармонічно насичений в лівій руці, в кульмінаціях акордово підтримує вокальну партію.

Романс «*Земля обітована*» (слова К. Вежинського) написаний у 1917 р. Твір складається з трьох строф поетичного тексту на різному музичному матеріалі кожної, які і визначають єдність музичного образу.

В ньому не знаходимо темпових відхилень, тематичних контрастів. Широкий, розспівний, аркоподібний вступ закладає загальний, величний характер романсу. Вокальна партія творить вільну розповідь з багатством відтінків речитативу та широкого розспіву. Певній статичності романсу збагачується гармонічним колоритом. При мелодичних відхиленнях, альтераціях вокальна партія викликає відсутність

³ Павлишин С. Збірник статей. Львів: Світ, 2010. – С. 87.

⁴ Там само, с. 88.

⁵ Полгарєва В. Спогад про Адама Солтиса // Марія Єва Солтис. «Адам Солтис» – Львів: Ліга-Прес, 2015. С. 195.

окресленої тональності. Тільки заключна фраза із зміненим метром завершується мажором.

Романс «*Маки*» (слова К. Вежинського «Діти в маках») витончено та колоритно змальовує білих дітей серед червоних маків що є «блакитною казкою». Романс за викладом музичного матеріалу, інтонаційно, гармонічно відрізняється від попередніх творів композитора. « Саме тут композитор поєднав з діатонічною мелодикою, що кружляє в обмеженому діапазоні, певні «дебюзизми» в гармонії, як паралельні мажорні тризвуки, «стояння», як в мелодії – повторність одного звуку, так в гармонії – органні пункти. Зрештою, ця єдина за настроєм і музичним образом картинка багата безліччю відтінків, зокрема, в гармонічній мові, в альтераціях, в майже імпровізаційній ритмічній вільності».⁶

Романси «Напровесні», «Прихід» мають варіант для симфонічного оркестру.

Стиль вокальних творів А. Солтиса носить риси пізнього романтизму, який сформувався під впливом навчання в Берліні та польської музики цього періоду.

«У вокальних творах А. Солтиса помітно, що він за своєю вдачею і мабуть поглядами завжди прагнув до оптимістичного бачення життя, до радісного, хоч може спокійного, спостерігального настрою»⁷

Романси Мечислава та Адама Солтисів органічно вплітаються в музичну спадщину композиторів Галичини ХХ століття, служать цікавим концертним матеріалом для репертуару як вокалістів так і концертмейстерів.

⁶ Павлишин С. Збірник статей. Львів: Світ, 2010. – С. 93.

⁷ Там само, с. 87.